

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

शुक्रवार, मार्च ३, २००६/फाल्गुन १२, शके १९२७

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार-ब

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले (भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

पर्यावरण विभाग

नवीन प्रशासन भवन, मंत्रालयासमोर,

मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ३ मार्च २००६

अधिसूचना

महाराष्ट्र विघटनशील व अविघटनशील कचरा (नियंत्रण) अध्यादेश, २००६.

क्रमांक प्लास्टीक २००५/प्र.क्र.३८/तां.क.३.— महाराष्ट्र विघटनशील व अविघटनशील कचरा (नियंत्रण) अध्यादेश, २००६ (२००६ चा महाराष्ट्र अध्यादेश ४) याच्या कलम १८ चे पोट-कलम (३) चा खंड (एक), आणि कलम ४ ची पोट-कलमे (१) व (२) याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासन याद्वारे, प्लास्टीकच्या पिशव्यांचे (कॅरी बॅगज) उत्पादन व वापर याकरिता पुढील नियम करित आहे :—

१. संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.— (१) या नियमांना, महाराष्ट्र प्लास्टीक पिशव्यांचे (कॅरी बॅगज)

(२२५)

[किंमत : रुपये २.५००]

(उत्पादन व वापर) नियम, २००६ असे म्हणावे.

(२) हे नियम, महाराष्ट्र शासनाच्या राजपत्रात प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

२. व्याख्या.— या नियमांमध्ये, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

(क) “पिशव्या (कॅरी बॅगज)” याचा अर्थ, झबला प्लास्टीकच्या पिशव्या या नावाने परिचित असलेल्या व हातात धरण्यास सोयीच्या असलेल्या, वेस्ट टाईप किंवा “डी” अक्षराच्या आकाराचे छिद्र करून हाताच्या मुठीत धरण्यायोग्य बनविलेल्या प्लास्टीकच्या पिशव्या, असा आहे,

(ख) “वस्तू” यामध्ये भाजीपाला, फळे, रसायने, खत, कापड व त्यासारख्या वस्तूंचा समावेश होतो,

(ग) “पात्र” याचा अर्थ, वस्तू साठविण्यासाठी, वाहून नेण्यासाठी किंवा देण्या-घेण्यासाठी मूळ कच्च्या मालापासून (व्हर्जिन) बनविलेले किंवा पुनर्चक्रीकरण केलेल्या प्लास्टीकपासून बनविलेले, झाकणाचे किंवा बिगर झाकणाचे लवचिक किंवा टणक पात्र, असा आहे.

(घ) “अन्नपदार्थ” याचा अर्थ प्रक्रिया केलेले व शिजवलेले आणि खाण्यासाठी तयार असलेले द्रव, भुकटी, घट्ट किंवा अर्धवट घट्ट (थलथलीत) स्वरूपातील अन्न व अन्नपदार्थ, फास्ट फूड, असा आहे,

(ड.) “नमुना” याचा अर्थ, या नियमासोबत जोडलेला नमुना असा आहे,

(च) “अध्यादेश” याचा अर्थ, महाराष्ट्र विघटनशील व अविघटनशील कचरा (नियंत्रण) अध्यादेश, २००६ (२००६ चा महाराष्ट्र अध्यादेश ४) असा आहे,

(छ) “नोंदणी” याचा अर्थ, व्हर्जिन प्लास्टीकपासून किंवा पुनर्चक्रीत प्लास्टीकपासून प्लास्टीकच्या पिशव्यांचे (कॅरी बॅगज) व पात्रांचे उत्पादन करणाऱ्या उद्योग घटकांची राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळाकडे केलेली नोंदणी, असा आहे.

(ज) “विक्रेता” याचा अर्थ, जी खाद्यपदार्थाव्यतिरिक्त वस्तूंची व वर व्याख्या केलेल्या अन्नपदार्थांची प्लास्टीकच्या पिशव्यांमधून (कॅरी बॅगज) किंवा त्यात बांधून विक्री करते, अशी व्यक्ती, असा आहे, आणि त्यामध्ये, दुकानदार, उपहारगृहे, किरकोळ विक्रेते, पदपथावरील विक्रेते, मालसंग्राहक व घाऊक विक्रेता इ.चा समावेश होतो.

३. अंमलबजावणी प्राधिकरण.— या नियमांच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी,—

(एक) प्लास्टीक पिशव्यांचे (कॅरी बॅगज) उत्पादन व पुनर्चक्रीकरण यासंबंधात राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळ व राज्य शासनाचा उद्योग विभाग ही, सक्षम प्राधिकरणे असतील.

(दोन) प्लास्टीक पिशव्यांचा (कॅरी बॅग) वापर, विक्री, संग्रह, विलगीकरण, वाहतूक व विल्हेवाट यासंबंधात.—

(क) संबंधित महानगरपालिका क्षेत्रामध्ये, महानगरपालिका आयुक्त किंवा महानगरपालिका आयुक्तांनी नामनिर्देशित केलेला, सहायक महानगरपालिका आयुक्तांच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेला, इतर कोणताही अधिकारी, सक्षम प्राधिकारी असेल ;

(ख) संबंधित जिल्ह्याचा जिल्हाधिकारी ;

(ग) कोणत्याही गावाने संबोधल्या जाणा-या स्थानिक प्राधिकरणांच्या क्षेत्रामध्ये, त्या स्थानिक प्राधिकरणाचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.

४. पुनर्चक्रीकरण केलेल्या प्लास्टीकपासून बनविलेल्या पिशव्यांच्या (कॅरी बॅग) वापरावर बंदी.— कोणताही विक्रेता, अन्नपदार्थ साठविण्यासाठी, वाहून नेण्यासाठी, देण्यासाठी किंवा आवेष्टनासाठी पुनर्चक्रीत प्लास्टीकपासून बनविलेल्या पिशव्यांचा (कॅरी बॅग) किंवा पात्रांचा वापर करणार नाही.

५. प्लास्टीकपासून बनविल्या जाणा-या पिशव्यांच्या (कॅरी बॅग) व पात्रांच्या उत्पादनाच्या शर्ती.— नियम ४ च्या किंवा त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींच्या अधीन राहून, कोणत्याही व्यक्तीस, पुढील शर्तीची पूर्तता केल्यास, प्लास्टीकपासून बनविल्या जाणा-या पिशव्यांची (कॅरी बॅग) निर्मिती करता येईल,—

(एक) व्हर्जिन प्लास्टीकपासून बनविलेल्या पिशव्या (कॅरी बॅग) ह्या नैसर्गिक व पांढऱ्या रंगछटेत असतील.

(दोन) पुनर्चक्रीकरण केलेल्या प्लास्टीकपासून बनविलेल्या आणि अन्नपदार्थ साठविण्याच्या व आवेष्टित करण्याच्या प्रयोजनाव्यतिरिक्त, इतर प्रयोजनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या पिशव्यांची (कॅरी बॅग) निर्मिती, ही अन्नपदार्थ, औषधी पदार्थ व पिण्याचे पाणी यांच्या संपर्कात येणा-या प्लास्टीकमध्ये वापरण्यासाठी, भारतीय मानक (आय. एस.) : ९८३३ : १९८१, रंगद्रव्ये व रंगसूचीप्रमाणे, रंगद्रव्यांचा व रंगांचा वापर करून करण्यात येईल.

६. पुनर्चक्रीकरण.— प्लास्टीकच्या पुनर्चक्रीकरणाचे काम भारतीय मानक ब्युरो विनिर्देश : आय. एस. : १४५३४ : १९९८, प्लास्टीकच्या पुनर्चक्रीकरणविषयक - मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार काटेकोरपणे हाती घेण्यात येईल.

७. चिन्हांकन किंवा सांकेतिक खुणा.— (१) प्लास्टीकच्या पिशव्यांचे (कॅरी बॅग) उत्पादक, प्लास्टीकच्या पिशव्यांवर (कॅरी बॅग) आणि पात्रांवर, भारतीय मानक ब्युरो यांच्या आय. एस. : १४५३४ : १९९८, प्लास्टीकच्या पुनर्चक्रीकरणविषयक मार्गदर्शक तत्त्व यानुसार चिन्ह किंवा

खूण उमटवील आणि पुनर्चक्रीकरण केलेल्या प्लास्टीकपासून बनविलेल्या अंतिम उत्पादनावर, पुनर्चक्रीकरण केलेल्या सामग्रीच्या उपयोगाच्या टक्केवारीच्या निर्देशासह “ पुनर्चक्रीत ” म्हणून चिन्हांकित करील.

(२) ज्यांच्याकडे छपाईची सुविधा नसेल असे प्लास्टीकच्या पिशव्यांचे (कॅरी बॅग) उत्पादक, प्लास्टीकच्या पिशव्या (कॅरी बॅग) “ पुनर्चक्रीत सामग्री ” पासून किंवा “ मूळ कच्च्या मालापासून (व्हर्जिन) ” बनविलेल्या आहेत किंवा कसे याबाबत प्रत्येक पिशवीवर (कॅरी बॅग) पक्क्या शाईने ठसा उमटवतील.

(३) पोट-नियम (१) किंवा, यथास्थिती, पोट-नियम (२) खालील पूर्ततांखेरीज, प्रत्येक पिशवीवर (कॅरी बॅग) व आवेष्टनावर खालील बाबींदेखील मुद्रित करण्यात किंवा पक्क्या शाईच्या ठशाने उमटवण्यात येतील :—

- (एक) उत्पादकाचे नाव व पत्ता ;
- (दोन) राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळाचा नोंदणी क्रमांक ;
- (तीन) राज्याच्या उद्योग विभागाचा नोंदणी क्रमांक ;
- (चार) पिशवीची (कॅरी बॅग) जाडी ; आणि
- (पाच) शंभर पिशव्यांच्या (कॅरी बॅग) गड्ड्याचे वजन.

८. **पिशव्यांची (कॅरी बॅग) जाडी.**— (१) व्हर्जिन किंवा पुनर्चक्रीत प्लास्टीकपासून बनविलेल्या पिशव्यांची (कॅरी बॅग) किमान जाडी ५० मायक्रॉनपेक्षा कमी आणि आकार ८×१२ इंचापेक्षा कमी असणार नाही.

(२) कोणतीही व्यक्ती, व्हर्जिन किंवा पुनर्चक्रीत प्लास्टीकपासून बनविलेल्या ज्या पिशव्यांचा (कॅरी बॅग) आकार ८×१२ इंचापेक्षा (२०×३० सें.मी.पेक्षा) कमी असेल आणि जाडी, पोट-नियम १ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या किमान जाडीपेक्षा कमी असेल अशा पिशव्यांची (कॅरी बॅग) निर्मिती, संग्रह, वितरण किंवा विक्री करणार नाही.

९. **विवक्षित व्यक्तींकडून स्वयंनियमन.**— नियम ३ मध्ये अंतर्भूत असलेल्या तरतुदींना बाधा न आणता प्लास्टीक उद्योग संघाला, त्यांच्या सदस्य घटकांमार्फत स्वयंनियामक उपाय योजता येतील.

१०. **अहवाल.**— अंमलबजावणी प्राधिकरणे, त्यांना लागू असेल त्यानुसार, नमुना “ अ ” व “ ब ” मध्ये राज्य शासनाला, त्यांचा त्रैमासिक अहवाल सादर करतील.

नमुना " अ "

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ (म.प्र.नि.मंडळ) आणि उद्योग विभाग यांनी सादर करावयाच्या अहवालाचा नमुना

- (१) अहवालाचा कालावधी :
 (२) प्लास्टीक पिशवी आणि प्लास्टीक शिट उत्पादन करणाऱ्या नोंदणीकृत उत्पादकांची संख्या :
 (२.१) उद्योग संचालनालय :

उद्योग संचालनालय	उत्पादन क्षमता मेट्रीक टन प्रतिदिन	चालू उद्योग	बंद उद्योग	अभिप्राय
तात्पुरती नोंदणी झालेल्या लघु उद्योगांची संख्या				
कायम स्वरूपी नोंदणीकृत लघु उद्योगांची संख्या				
आय. ई. एम कडे नोंदणी झालेल्या उद्योग घटकांची संख्या				
एकूण				

२.२. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ :

प्रादेशिक विभाग	उत्पादन क्षमता मेट्रीक टन प्रतिदिन	चालू उद्योग	बंद उद्योग	अभिप्राय
नोंदणीकृत उद्योग घटकांची संख्या				
वैध कन्सेंट टू ऑपरेट असलेल्या उद्योग घटकांची संख्या				
एकूण				

नमुना " ब "

महानगरपालिका आयुक्त, जिल्हाधिकारी व मुख्यधिकारी यांनी सादर करावयाच्या

अहवालाचा नमुना

- (१) अहवालाचा कालावधी : पासून पर्यंत
- (२) अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थेचे नांव व पत्ता :-
- (३) अध्यादेश अंतर्गत प्रकाशित झालेल्या नियमांची अंमलबजावणी करणाऱ्या अधिकाऱ्याचे नांव :-
- (४) दूरध्वनि क्रमांक (निवासी / कार्यालयीन) :-
- (५) कार्यक्षेत्रात नियमांचे उल्लंघन झाल्यामुळे दाखल झालेल्या प्रकरणांची संख्या :-

कार्यक्षेत्र	आपसात	तिसरा	न्यायालयात	न्यायप्रविष्ट	वसूल केलेल्या	अभिप्राय
	मिटविण्यात	गुन्हा	दाखल	प्रकरणांची	दंडाची	
	आलेली प्रकरणे		प्रकरणांची	संख्या	रक्कम	
	पहिला दुसरा		संख्या			
	गुन्हा गुन्हा					

१

विभागाची

एकूण

२

विभागाची

एकूण

कार्यक्षेत्रातील

एकूण निव्वळ

(६) नियमांच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी हाती घेतलेल्या विशेष मोहिमेची सविस्तर माहिती :-

- (७) पहिला गुन्हा आणि दुसरा गुन्हा करणाऱ्यांची यादी :-
- (८) अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थांची त्यांच्या कार्यक्षेत्रात जनजागृतीसाठी हाती घेतलेल्या कार्यक्रमांची सविस्तर माहिती :-
- (९) तत्संबंधीची माहिती :-

विभाग प्रमुखाची स्वाक्षरी

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

शर्वरी गोखले,
शासनाचे प्रधान सचिव.